

II

(Sagatavošanas dokumenti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

413. PLENĀRSESĪJA, 2004. GADA 15. UN 16. DECEMBRA

Atzinums par Eiropas apdrošināšanas līgumu

(2005/C 157/01)

2003. gada 17. jūlijā Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja, rīkojoties saskaņā ar tās Reglamenta 29. panta otro daļu, nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par *Eiropas Apdrošināšanas līgumu*.

Iekšējā tirgus, ražošanas un patēriņa darba grupa, kam tika uzdots sagatavot Komitejas darbu pie šī jautājuma, pieņēma savu atzinumu 2004. gada 10. novembrī. Ziņojuma sniedzējs bija Pegado Liza kungs [Mr Pegado Liz].

Savā 2004. gada 15. un 16. decembra 413. plenārajā sesijā (2004. gada 15. decembra sēdē) Ekonomikas un sociālo lietu komiteja pieņēma šo atzinumu ar 137 balsīm par, 1 balsi pret un diviem atturoties.

1. Ievads un pamatojums

tiesību aktu dažādība apdrošināšanas līgumu definēšanas un regulēšanas jomā;

1.1 Pamatprincipi, kas regulē apdrošināšanas līgumu sastādīšanu un derīgumu, ES dalībvalstu dažādajās tiesību sistēmās atšķiras par spīti tam, ka tiem ir kopīga izcelsme un ļoti līdzīga struktūra.

— identificēt dažādu valstu tiesību sistēmu kopējos principus apdrošināšanas līgumu un jomu pārvaldībai, ko — no tehniskā vai tiesību viedokļa raugoties — varētu saskaņot;

1.2 Pieņemot, ka šis ir ļoti svarīgs vienotā tirgus darbības komponents, jo sniedz papildu nodrošinājumu tirgus attiecībām starp apdrošināšanas nozares speciālistiem un patērētājiem, atšķirīgie tiesību akti, kas regulē būtiskus apdrošināšanas līgumu aspektus dažādu valstu tiesību sistēmās, visticamāk, traucēs pabeigt vienotā tirgus izveidi un radīs papildu šķēršļus šī finanšu instrumenta pārrobežu tirgvedībai.

— ņemt vērā iespējamus risinājumus un piedāvāt modeļus, formulas vai instrumentus, ko, iespējams, nāktos pieņemt, lai nodrošinātu piemērotāku Kopienų līmeņa tiesību aktu izveidi apdrošināšanas līgumu pārvaldībai.

1.3 Tādējādi šī pašiniciatīvas atzinuma mērķis ir vērst kompetento valstu un Kopienų iestāžu uzmanību uz to, ka būtu nepieciešami un lietderīgi:

1.4 Uzsākot sagatavošanās darbu pie šī pašiniciatīvas atzinuma izstrādes, šķita būtiski nodrošināt sadarbību ar "Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību normu piemērošanas principa" ["Restatement of European Insurance Contract Law"] grupu, ko vadīja un koordinēja Fricis Raiherts-Fasilide [Fritz Reichert-Facilides], Insbrukas Universitātes tiesībzinātņu goda profesors, un iesaistīt tās locekļus darba procesā. Šo grupu veido ievērojami juristi un apdrošināšanas tiesību normu speciālisti no 15 Eiropas valstīm.

— sastādīt to jautājumu un problēmu sarakstu, ar ko saskaras patērētāji un kas traucē pabeigt vienotā tirgus izveidi un nodrošināt tā vienmērīgu darbību, kuru cēlonis ir pašreizējā

1.4.1 Tādējādi ar lielu gandarījumu tika uzņemts fakts, ka profesors Raiherts-Fasilide nevilcinoties pieņēma mūsu uzaicinājumu kļūt par referenta ekspertu. Šajā nolūkā viņš nekavējoties sniedza savu pirmo ieguldījumu (I Rakstveida ziņojums).

1.4.2 Darbu pie šī atzinuma projekta pārtrauca profesora Raiherta-Fasilide pēkšņā aiziešana aizsaulē.

1.4.3 Viņa mūža ieinteresētība un iespaidīgais akadēmiskais darbs apdrošināšanas tiesību normu nozarē, līdz ar viņa izstrādāto "piemērošanas principa" projektu, ar uzviju pamato viņa pieminēšanu šajā dokumentā, kas ir īpaša pateicība par viņa ievērojamo ieguldījumu, godinot viņa piemiņu.

1.4.4 Tas pilnībā izskaidro un attaisno to, ka šim dokumentam pievienota būtiska viņa izstrādātā "I Rakstveida ziņojuma" daļa, kas tika izstrādāts kā šī atzinuma ievaddaļa un kas acīmredzot bija viens no pēdējiem darbiem, ko viņš uzrakstījis.

"1. Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību normu dažādība nopietni kavē vienota apdrošināšanas tirgus izveidi. Jau kopš sākuma tāds ir bijis mūsu grupas vērtējums. Turklāt uz to nepārprotami norāda arī pati EESK, kā savā 1998. gada 29. janvāra pašiniciatīvas atzinumā "Patērētāji apdrošināšanas tirgū" (OV C 95, 30.03.1998, 72. lpp., sal. turpat, piem., 1.6 punktu un 2.1.9 apakšpunkta otro daļu). Pa to laiku Komisija pati, šķiet, pievienojusies šim ieskatam (skat. Komisijas 2003. gada 12. februāra paziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei "Saskaņotas Eiropas saistību tiesības — rīcības plāns" (KOM(2003) 68 galīgā versija, OV C 63, 15.03.2003, 1. lpp, turpmāk tekstā — "Rīcības plāns", sal. turpat, piem., 27., 47./48., 74. punktu).

2. Tiesību aktu saskaņošanu kopumā un, protams, arī apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošanu var veikt, tikai pamatojoties uz pārliecinošu salīdzināmu tiesību aktu pētījumu. Mūsu grupas darba mērķis ir piemērošanas principa risinājums. Ko nozīmē jēdziens "piemērošanas princips" ["restatement"]? Termins ir cēlies no vārda "to restate", kas tiek skaidrots kā 'apgalvot no jauna vai pārliecinoši'. Tiesību nozarē "piemērošanas princips" ["Restatement"] ir tehnisks termins, kas raksturīgs Savienotajām Valstīm. Ar to apzīmē — kā tas labi zināms "profesionāļu aprindās" — koncentrētu tādu tiesību normu kopumu, kas cēlušās no dažādiem, tomēr būtībā līdzīgiem avotiem, sistematizētu un apvienotu "labākā risinājuma" nozīmē. Darbu veic Amerikas Tiesību institūts [American Law Institute] privātā, ne likumdošanas kārtībā. Avotu jēdzieniskā līdzība ASV meklējama dažādu Valstu (atšķirīgu) privāttiesību pamatojumā, kas izriet no paražu tiesībām. Turpretim Eiropas apdrošināšanas tiesību aktos līdzību pēc būtības nosaka to priekšmets — "apdrošināšana". Pēc savas būtības šis priekšmets rada līdzīgas regulatīvas vajadzības. Vadlīnijas, meklējot "labāko risinājumu" apdrošināšanas līgumu tiesību normām, varētu būt šādas: pirmkārt, pienācīga uzmanība jāvelta ikvienas apdrošināšanas līgumu tiesību normas pamatuzdevumam — paredzēt tiesisku pamatu efektīvai riska apdrošināšanai no apdrošinātāja

pusēs, tādējādi garantējot pašu apdrošināšanas darījumu veiksmīgu funkcionēšanu; otrkārt, ir svarīgi rūpīgi līdzsvarot pušu pretrunīgās intereses. Šajā nolūkā pienācīgi jānovērtē mūsdienu tendence piešķirt apdrošinājuma ņēmējam salīdzinoši augstu aizsardzības pakāpi.

3. Piemērošanas princips, kā to ir iecerējusi mūsu grupa, koncentrējas uz obligātajiem noteikumiem (respektīvi, daļēji obligātajiem noteikumiem par labu apdrošinājuma ņēmējam). Kādēļ tā? Jāpatur prātā, ka apdrošināšanas līgumu "dzīvās tiesību normas", galvenokārt meklējamas nevis likumdošanas aktos, bet standarta līguma nosacījumos. To respektēt nozīmē ne tikai atzīt pastāvošo realitāti, bet arī nodoties līguma brīvības principam. No vienas puses, saglabājas likumdevēja pamatuzdevums — ierobežot šo brīvību. To jādara, ņemot vērā valsts politikas apsvērumus un lai aizsargātu apdrošinājuma ņēmēju (vai trešās personas, kuru labā tiek ņemts apdrošinājums). Īpaša uzmanība jāvelta līguma nosacījumiem, kas var izraisīt apdrošināšanas seguma zaudēšanu. Tehniski šo mērķu izpildi iespējams nodrošināt, likumdošanas kārtībā izveidojot — visos Eiropas tiesiskajos regulējumos — (daļēji)obligātas apdrošināšanas līgumu tiesību normas. Problēmas, ciktāl tās rodas vienotā tirgus skatījumā, ir formulētas Rīcības plānā: "[...] Dalībvalstis ir izstrādājušas nosacījumus, ko var vai nu iekļaut, vai neiekļaut apdrošināšanas līgumā. Atkarībā no tā, cik šie nosacījumi ir atšķirīgi, tie var ietekmēt produktus, kas tiek piedāvāti pārrobežu mērogā". Patiesi, īstenai iekšējā apdrošināšanas tirgus popularizēšanai nepieciešams saskaņot/vienādot tos apdrošināšanas līguma brīvības ierobežojumus, kā rezultātā varētu piedāvāt visus (standarta) līgumus, kas ievēro šīs vienādotās tiesību normas, konkurences kārtībā visās Eiropas valstīs, tādējādi nodrošinot nedalītu tirgus situāciju. Šis ir tieši tas mērķis, uz ko vērsts darbs projekta ietvaros.

4. Nepieciešamību veikt salīdzināmu tiesību aktu izstrādi (kā iepriekš minēts 2. punktā) — mūsu projekta darba grupas gadījumā — nosaka pats grupas sastāvs. Tā apvieno apdrošināšanas līgumu tiesiskā regulējuma ekspertus no 16 valstīm (gan no ES, gan ārzemēm).

5. Jautājums, būtībā, ir šāds: vai piemērošanas principam jāaizstāj pašreizējos valstu noteikumus, vai jāveido papildu (šobrīd — sešpadsmito) modeli īpaši transformēšanas līgumiem? Problēma iztīrāta Rīcības plānā, kas aizsāk diskusiju par tā saucamo Izvēles instrumentu. Šis jautājums šeit turpmāk netiks analizēts.

6. Darbs pie apdrošināšanas līgumu tiesību normu salīdzināšanas jāveic, rūpīgi ievērojot vispārējās saistību tiesības. Tieši tas ir Projekta darba grupas pienākums, jo īpaši pastāvīgi uzraudzīt un ievērot tā saucamos Lando/Beale principus. Turklāt darba grupa cieši sadarbojas ar profesoru fon Bāru un Bīlu [Professors von Bar and Beale] vadīto "Eiropas Civilkodeksa izpēti grupu" ["Study Group on a European Civil Code"]. Šis sadarbības ietvaros grupai uzticēts pienākums tieši saistībā ar apdrošināšanas līgumu tiesību normām."

1.5 Lai izstrādātu šo atzinumu, tika rīkotas vairākas tikšanās ar Eiropas Komisijas pārstāvjiem, kas strādā apdrošināšanas un vienotā tirgus izveides jomā, CEA (Eiropas Valstu apdrošināšanas apvienību federāciju) un BEUC (Eiropas Patērētāju organizāciju); tas ļāvis apkopot idejas, viedokļus un ierosinājumus saistībā ar konkrēto jautājumu.

1.6 Tāpat tika nolemts sastādīt anketu, ko nosūtīt daudzām vietējām un Kopienas — gan valsts, gan privātām — organizācijām, kas pārstāv galvenās mērķgrupas. Vienlaikus tika rīkota arī noklausīšanās sēde, kurā piedalījās galvenie iesaistīto interešu grupu pārstāvji (apdrošinātāji, rūpniecības uzņēmumi un citi speciālisti, patērētāji) līdz ar tiesību ekspertiem un zinātniekiem, kas kvalificējas atšķirīgās tiesību sistēmās.

1.7 Šajā atzinumā īsumā izklāstītas atbildes uz anketas jautājumiem, kā arī 2004. gada 16. aprīļa sēdē uzklaušītie viedokļi un ierosinājumi.

2. Daži precedenti

2.1 EESK šis jautājums ir pazīstams. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja jau ir publicējusi atzinumu par patērētājiem apdrošināšanas tirgū ["Consumers in the insurance market"]⁽¹⁾; tas vērsa uzmanību uz "Priekšlikumu Padomes Direktīvai par normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu attiecībā uz apdrošināšanas līgumiem"⁽²⁾, kas, galvenokārt, bija vērstas uz atsevišķu apdrošināšanas līgumu pamatnosacījumu un tiesību normu saskaņošanu. Turklāt Komitejas atzinumā ar nožēlu tika konstatēts, ka līdz šim Komisija nav vēlreiz aplūkojusi šo jautājumu, "kaut gan apdrošinātāju un patērētāju vidū dominē viedoklis, ka pilnīgi visu to šķēršļu cēlonis, kas kavē vienotā tirgus izveidi, ir apdrošināšanas līgumu regulējošu Kopienas tiesību aktu (obligāta materiālo tiesību saskaņošanas līmeņa) trūkums".⁽³⁾

2.1.1 Sava atzinuma turpmākajā izklāstā Komiteja akcentēja pirmo no atzītiem vispārējiem šķēršļiem, kas kavē efektīvi ieviest vienotu apdrošināšanas tirgu, raksturojot to kā "pilnīgu saskaņošanas trūkumu materiālo tiesību līmenī, citiem vārdiem, apdrošināšanas līgumu tiesību normu obligātas saskaņošanas trūkumu Eiropas Savienībā"⁽⁴⁾.

2.1.2 Turklāt Komiteja vērsa uzmanību uz to, ka "Kopienas līmenī nepastāv tiesiska pamata, kas paredz noteikumus obligātai apdrošināšanas, tostarp nedzīvības apdrošināšanas, līgumu caurredzamības pakāpei kopumā, vai, jo īpaši, sniedz apdrošināšanas līgumu negodīgu vispārējo nosacījumu aprakstu, vai pat formulē vispārīgos labticības vai līgumiskā līdzsvara principus apdrošināšanas nozarē."⁽⁵⁾

(1) Referents Manuels Atajde Ferreiras kungs [Mr Manuel Ataíde Ferreira], OV C 95, 30.03.1998.

(2) KOM(79) 355 galīgā versija, publicēts OV C 190, 28.07.1979, ko groza KOM(80) 854 galīgā versija, publicēts OV C 355, 31.12.1980; EESK un EP atzinumi, kas publicēti attiecīgi OV C 146, 16.06.1980 un C 265, 13.10.1980. Konkrētie teksti tiks analizēti šī atzinuma 5. punktā.

(3) Skat. 1. parindi 2.1.9. apakšpunktam.

(4) Skat. 1. parindi 2.3.1.1.1 apakšpunktam.

(5) Skat. 1. parindi 3.4 apakšpunktam.

2.1.3 Jo īpaši tika uzsvērts, ka: "tas, cik atšķirīgi katra dalībvalsts ir regulējusi šos jautājumus vai — tieši pretēji — nav tos regulējusi, atstāj visu plašo tirgu pasplūsmā apstākļos, kad konkurence ir tālu no pilnības un viena puse kopīgiem spēkiem cenšas kaitēt otrai pusei. Tas nozīmē, ka pastāv daudz un dažādi risinājumi identiskām situācijām vienotā tirgū, jo īpaši attiecībā uz pārrobežu darījumiem, ko veikt kļūst aizvien vienkāršāk, pateicoties informācijas tehnoloģiju attīstībai."⁽⁶⁾

2.1.4 Izanalizējot jomas, ko varētu un vajadzētu saskaņot, atzinuma noslēgumā Komisija un dalībvalstis tika brīdinātas, ka "vēlams atkārtoti pārskatīt Komisijas 1979. gada Direktīvas projektu par normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu attiecībā uz apdrošināšanas līgumiem subsidiaritātes principa kontekstā"⁽⁷⁾; Komiteja mudināja Komisiju nežēlot spēkus, lai Kopienas līmeni formulētu uz apdrošināšanas līgumiem attiecinātu prasību minimumu (direktīvas projekts)⁽⁸⁾.

2.2 Turklāt patērētāju organizācijas un apdrošināšanas profesionāļu apvienības jau ilgu laiku uzsver, ka jāturpina apdrošināšanas līgumu regulējošu tiesību aktu saskaņošana.

2.2.1 Jau 1986. gadā Eiropas Patērētāju tiesību grupa [European Consumer Law Group] vērsa uzmanību uz to, ka nepieciešams "zināmā mērā saskaņot Kopienas tiesību aktus apdrošināšanas līgumu jomā", un ļoti precīzi formulēja tos apdrošināšanas līgumattiecību aspektus, ko, viņuprāt, vajadzētu saskaņot.⁽⁹⁾

(6) Skat. 1. parindi 3.6.1 apakšpunktam.

(7) Skat. 1. parindi 4.3.6 apakšpunktam.

(8) Pastāvēja uzskats, ka direktīvā jāiekļauj šādi aspekti:

- obligātā pirms līguma slēgšanas sniedzamā informācija;
- pamatterminu un to skaidrojumu saraksts;
- tipisku apdrošināšanas līgumu negodīgu nosacījumu saraksts;
- obligātais jebkura apdrošināšanas līguma satura minimums;
- visas līgumsaistības, kas kopīgas jebkuram apdrošināšanas līgumam;
- jebkura apdrošināšanas līguma pamatprincipi un nosacījumi;
- provizoriska kompensāciju shēma trešo personu civiltiesiskās atbildības apdrošināšanai;
- obligāta prēmiju piesaiste risku vērtībai, jo īpaši izmantojot automātisku apdrošināto objektu amortizāciju atbilstoši to vecumam un attiecīgi samazinot prēmijas;
- zemākā pieļaujamā uzteikuma termiņa noteikšana, kurā patērētāji var atteikties no līguma;
- prasība, lai polises būtu salasāmas un saprotamas un lai ar vispārējiem un īpašajiem nosacījumiem varētu iepazīties pirms līguma parakstīšanas.

Skat. 1. parindi 4.5 apakšpunktam. Šī tēma tika atkārtoti analizēta un uzsvēta vairākos EESK atzinumos, tādos kā nesenais atzinums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai, kas groza Padomes Direktīvas 72/166/EEK, 84/5/EEK, 88/357/EEK, 90/232/EEK un Direktīvu 2000/26/EK, par transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, par ko referēja Levo kungs [Mr Levaux] (4.3 apakšpunkts), OV C 95, 23.04.2003".

(9) "ECLG-Consumer Insurance", Patērētāju politikas vēstnesis (1986), 205.-228. lpp.

2.2.2 BEUC, savukārt, vismaz jau kopš 1994. gada turpina norādīt uz to, ka vēlams izveidot "vienkāršotu tiesisku pamatu" apdrošināšanas līgumu galvenajiem aspektiem, kas varētu veidot "kopēju obligātu tiesisku pamatu".

2.2.3 Līdzīgu viedokli 1998. gada decembrī pauda virkne patērētāju pārstāvības organizāciju.

2.2.4 Nesen komentējot Komisijas paziņojumu par Eiropas saistību tiesību saskaņošanu, Eiropas Valstu apdrošināšanas apvienību federācija (CEA) vispirms uzsvēra, ka Komisijai ir taisnība, izsakot pieņēmumu, ka "dažādie valstu tiesību akti, kas regulē apdrošināšanas līgumu slēgšanu ar patērētājiem, bremsē pārrobežu darījumu attīstību apdrošināšanas nozarē", un pēcāk norādīja, ka "attiecībā uz tā saucamo" saskaņoto "*acquis communautaire* reālas problēmas rada atšķirīgos saistību tiesību aktos formulēto noteikumu skaits un komplikētība, kas attiecināmi uz apdrošināšanas nozari".

2.2.4.1 Pēc tam, kad bija aprakstītas vairākas situācijas, kur dažādos Kopienas dokumentos bezjēdzīgi pārklājās identiski vai nepamatoti atšķirīgi noteikumi, tā noslēgumā izteica atbalstu "šim priekšlikumam uzlabot *acquis communautaire*" ar nosacījumu, ka pirms tam tiek veikta pienācīga izdevumu un ieguvumu analīze un ieinteresēto pušu viedokļu saskaņošana par to, kas kavē vienotā tirgus izveidi⁽¹⁰⁾.

2.3 Savukārt, Komisija savā paziņojumā par "Eiropas saistību tiesībām"⁽¹¹⁾ un "Saskaņotas Eiropas saistību tiesības — rīcības plāns"⁽¹²⁾ šajā sakarā akcentē, ka saskaņā ar vairāku apzināto organizāciju viedokli apdrošināšanas līgumi ir viena no jomām, kas finanšu pakalpojumu sfērā rada vairāk problēmu tādēļ, ka tiek piemēroti "dažādi valstu normatīvie akti". Šajā nolūkā jāņem vērā iespēja, ka "varētu būt nepieciešama turpmāka šādu pasākumu konverģence, lai līdzsvarotu vajadzību pēc valstu tiesisko aktu lielākas vienveidības ar vajadzību saglabāt produktu jaunievedumus un izvēli", pat par prioritāru padarot "papildu rīcību labāka regulējuma rīcības plānam".⁽¹³⁾

2.4 Visbeidzot, Eiropas Parlaments savā Rezolūcijā par Komisijas paziņojumu saistībā ar iepriekšminēto Rīcības plānu, izsakot nožēlu par to, ka "sākotnēji netika veikti pasākumi, lai izstrādātu izvēles instrumentus piemērošanai konkrētās nozarēs, tādās kā patērētāju darījumi un apdrošināšana, kas radītu būtisku ieguvumu, gan palīdzot iekšējam tirgum droši funkcionēt, gan palielinot darījumu un tirdzniecības apjomu Kopienas teritorijā", pauž pārliecību, ka "lai veicinātu pārrobežu tirdzniecību iekšējā tirgū, sākotnēji priekšroka dodama izvēles

instrumentu izveidei konkrētās nozarēs, jo īpaši patērētāju līgumu un apdrošināšanas līgumu jomā, un tādējādi uzskatāms par Komisijas prioritāti, vienlaikus nodrošinot augstu patērētāju aizsardzības līmeni un atbilstošu obligāto noteikumu integrāciju, lai izveidotu izvēles instrumentu patērētāju līgumu un apdrošināšanas līgumu jomā".⁽¹⁴⁾

3. Atbildes uz anketas jautājumiem un 2004. gada 16. aprīļa noklausīšanās sēde

3.1 Uz anketām, kas savlaicīgi tika nosūtītas vairākām organizācijām, kopumā tika saņemtas 27 atbildes gan no vairāku valstu regulatīvām iestādēm, gan apdrošināšanas kompāniju, ražotāju, tirgotāju un patērētāju pārstāvjiem.

3.1.1 Atbildes tika saņemtas no Austrijas, Beļģijas, Francijas, Lietuvas, Lihtenšteinas, Maltas, Norvēģijas, Polijas, Slovākijas, Slovēnijas, Somijas, Vācijas un Zviedrijas.

3.1.2 "Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību normu piemērošanas principa" projekta grupas locekļi nosūtīja vienu kopīgu atbildes vēstuli.

3.2 Pārliecinošs un nepārprotams vairākums uzskatīja, ka:

- a) obligātu noteikumu trūkums apdrošināšanas tiesību jomā kavē pārrobežu apdrošināšanas pakalpojumu sniegšanu, un tiek minēti daudzi konkrēti piemēri;
- b) šī situācija neļauj klientiem saņemt apdrošināšanas segumu no ārvalstu apdrošinātājiem, un tiek minēti neskaitāmi konkrēti piemēri;
- c) šis fakts traucē apdrošināšanas starpniekiem sniegt savus pakalpojumus pārrobežu mērogā, un tiek minēti vairāki piemēri;
- d) apdrošināšanas līgumu obligāto tiesību normu saskaņošana palīdzētu apdrošinātājiem, klientiem un apdrošināšanas starpniekiem palielināt pārrobežu apdrošināšanas darījumu apjomu;
- e) Komisijas 1979.-1980. gada Direktīva vēl arvien ir labs pamats šī jautājuma apspriešanai, lai gan tas no jauna formulēts, izmantojot citus terminus un saskaņā ar atšķirīgiem raksturlielumiem, kurus daži respondenti iesaka un min kā piemēru.

3.3 Noklausīšanās sēdē piedalījās 46 pārstāvji no 17 valstu 36 iestādēm.

⁽¹⁰⁾ CEA nota, 2003. gada 4. jūnijs

⁽¹¹⁾ KOM(2001) 398 galīgā versija, 11.7.2001. (OV C 255, 13.09.2001.)

⁽¹²⁾ KOM(2003) 68 galīgā versija, 12.2.2003.

⁽¹³⁾ Rīcības plāna 74. punkts. Skat., turpat, arī 27., 47. un 48. punktu.

⁽¹⁴⁾ Dok. A5-0256/2003, pieņemts EP sesijā 02.09.2003., 11. un 14. punkts.

3.4 Vairums uz anketas jautājumiem sniegto atbilžu, kā arī diskusijas noklausīšanās sēdē, norāda uz vienprātību, ko varētu rezumēt šādi:

3.4.1 Pastāv pārsteidzošas atšķirības starp atsevišķu valstu apdrošināšanas līgumu tiesisko regulējumu.

3.4.2 Ievērojami trūkst apdrošināšanas tiesību saskaņošanas ES līmenī, kas atsaucas uz iekšējā tirgus izveidi šajā nozarē.

3.4.3 Ir vēlama/nepieciešama zināma saskaņotība, jo īpaši maziem un vidējiem apdrošinātājiem (individuāliem patērētājiem un maziem un vidējiem uzņēmumiem), lai izvairītos no nevienlīdzības un diskriminācijas (masveida riskiem).

3.4.4 Pakāpeniski jāveic apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošana, izvairoties no pārmērīgas stingrības, jo saskaņošana pati par sevi nav galamērķis, bet drīzāk līdzeklis vienotā tirgus sasniegšanai, un kā tādām tam jābūt samērojamam ar vajadzības un proporcionalitātes principu.

3.4.5 Saskaņošanas primārajam mērķim jābūt:

- obligātiem noteikumiem,
- saistību tiesību vispārējai sadaļai.

3.4.6 Saskaņošanas rezultātā izveidotā līguma parauga forma varētu "nebūt obligāta", tomēr pusēm visi tā nosacījumi un sastāvdaļas kļūst obligātas, tiklīdz šāds līguma paraugs tiek pieņemts.

3.4.7 Kopienas instruments, ko izmanto šāda parauga apstiprināšanai, ir regula, lai nodrošinātu pilnīgu saskaņošanu.

3.4.8 Priekšlikumi, kas ietverti Komisijas 1979.-1980. gada direktīvā, kas grozīta, lai iestrādātu EP un EESK ierosinājumus, varētu veidot atspēriena punktu regulas projekta izstrādei, tomēr tos vajadzētu pamatīgi pārbaudīt, ņemot vērā notikumus, kas starpposmā risinājušies apdrošināšanas tiesību jomā.

3.4.9 Kā minēts iepriekš, saskaņošana varētu stimulēt pārrobežu apdrošināšanu un sekmēt turpmāku vienotā tirgus attīstību konkrētajā nozarē.

3.4.10 EK Līguma 95. pants varētu nodrošināt tiesisku pamatu šādai iniciatīvai.

3.5 Daži respondenti un dalībnieki piebilda, ka:

3.5.1 Saskaņošanai var "nebūt obligāta" un aprobežoties ar pamatjēdzieniem formulēšanu.

3.5.2 Saskaņošanu varētu piemērot tikai pārrobežu līgumiem un tikai fiziskām personām.

3.5.3 Saskaņošana nav brīnumlīdzeklis mazattīstītam vienotajam tirgum apdrošināšanas jomā.

3.5.4 Īpaša uzmanība jāpievērš abpusējai apdrošināšanai un labklājības un sociālās apdrošināšanas institūcijām tām raksturīgo specifisko iezīmju dēļ.

4. Nepieciešamība pēc Kopienas līmeņa iniciatīvas

4.1 Iekšējais tirgus un apdrošināšana

4.1.1 Vispārīgi novērojumi par iekšējā tirgus un apdrošināšanas saistību

4.1.1.1 Eiropas iekšējais tirgus aptver telpu bez iekšējām robežām, kurā ir nodrošināta preču, personu, pakalpojumu un kapitāla brīva aprīte (EK Līguma 14. panta 2. punkts). "Apdrošināšana" ietilpst pakalpojumu sniegšanas brīvības jomā (EK Līguma 49.-55. pants) vai pieder tiesībām veikt uzņēmējdarbību, atkarībā no apstākļiem konkrētā gadījumā. Apdrošinātāji, kas sniedz pārrobežu pakalpojumus vai veic uzņēmējdarbību citā dalībvalstī, liek vietējam apdrošināšanas piedāvājumam konkurēt ar viņu pašu polisēm.

4.1.1.2 Rezultātā palielinās potenciālo apdrošinājumaņēmēju izvēles iespējas. Ideālā gadījumā klientu izvēle par labu konkrētiem apdrošinātāju piedāvājumiem būtu "neredzamā roka", kas stūrētu iekšējo apdrošināšanas tirgu.

4.1.1.3 Turpmāku brīvību ietekmē apdrošināšanas specifika — apdrošināšanas prēmiju un peļņas brīva aprīte ir garantēta (skat. EK Līguma 56. pantu). Bez tam, apdrošinājumaņēmējiem, kas izmanto šo brīvību saskaņā ar EK Līguma 18. pantu, nevajadzētu piedzīvot pretēju efektu attiecībā uz savām polisēm, mainot pastāvīgo dzīvesvietu un līdz ar to pārejot citā jurisdikcijā.

4.1.2 Stāvoklis apdrošināšanas tiesību un apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošanas jomā

4.1.2.1 Plašais apdrošināšanas (tiesību) un EK Līgumā formulēto brīvību sasaistes spektrs liek EK saskaņot svarīgas apdrošināšanas tiesību jomas iekšējā tirgus (pienācīgai) darbībai. Pamatīgi tiek saskaņoti tiesību akti apdrošināšanas uzraudzībai visā EK un EEZ teritorijā, izmantojot tā sauktās "triju paudžu" direktīvas apdrošināšanas nozarē.

4.1.2.2 Pamatojoties uz šiem sasniegumiem, ir ieviesta vienota licencēšanas un mītnes zemes kontroles sistēma — kā to savā 1986. gada 4. decembra nolēmumā jau paredzēja Eiropas Kopienų Tiesa⁽¹⁵⁾. Apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošanu lielākā vai mazākā mērā ierobežo starptautisko privāttiesību un starptautisko procesuālo tiesību jautājumi.⁽¹⁶⁾

4.1.2.3 Apdrošināšanas līgumu materiālās tiesību normas ir saskaņotas tikai konkrētās nozarēs, un arī tajās — tikai konkrētos jautājumos. Piemēram, pastāv ievērojams saskaņotu tiesību normu kopums motorizēto transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskajā apdrošināšanā.⁽¹⁷⁾ Vienoti noteikumi pastāv arī juridisko izdevumu apdrošināšanā.⁽¹⁸⁾

4.1.2.4 Neskatoties uz to, lielais vairums apdrošināšanas līgumu materiālo tiesību normu, piem., vispārējā sadaļa, kas paredz noteikumus piemērošanai visām apdrošināšanas apakšnozarēm, vēl arvien ir valsts tiesību aktu subjekts. Šis novērojums nenovēršami liek uzdot jautājumu — vai ir vai nav vajadzīga apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošana, lai ļautu iekšējam apdrošināšanas tirgum pienācīgi darboties? Atbildei uz šo jautājumu jābūt pozitīvai, ja valstu apdrošināšanas līgumu tiesību normu atšķirības kavē iekšējā tirgus darbību.

⁽¹⁵⁾ ECJ, 1986. gada 4. decembris. ECR 1986, 3755 (Komisija, Vācija)

⁽¹⁶⁾ Starptautiskās procesuālās tiesības: Padomes 2000. gada 22. decembra Regula (EK) Nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās, OV 2001 Nr. L 12/1 (pēdējie grozījumi OV 2002 Nr. L 225/13), 8.-14. pants; starptautiskās privāttiesības: 1980. gada 19. jūnija Konvencija par tiesību aktiem, kas piemērojami līgumsaistībām, OV 1980 Nr. L 166, jo īpaši 1. panta 3., 4. punkts; Direktīvu tiesības: Otrā Padomes 1988. gada 22. jūnija Direktīva 88/357/EEK par normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu attiecībā uz tiešo apdrošināšanu, kas nav dzīvības apdrošināšana, un noteikumu izstrādi, lai veicinātu efektīvu pakalpojumu sniegšanas brīvības īstenošanu, un Direktīvas 73/239/EEK grozījumiem, OV 1988 Nr. L 172/1 (pēdējie grozījumi OV 1992 Nr. L 228/1), jo īpaši 2. panta c), d) apakšpunkti, 3., 5., 7. un 8. pants; Padomes 1992. gada 18. jūnija Direktīva 92/49/EEK par normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu attiecībā uz tiešo apdrošināšanu, kas nav dzīvības apdrošināšana, un Direktīvu 73/239/EEK un 88/357/EEK grozījumiem (Trešā Nedzīvības apdrošināšanas direktīva), OV 1992 Nr. L 228/1 (pēdējie grozījumi OV 2003 Nr. L 35/1), jo īpaši 1. panta a), b) apakšpunkts, 27., 28., 30., 31. pants; Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 5. novembra Dzīvības apdrošināšanas Direktīva 2002/83/EK, OV 2002 Nr. L 345/1, jo īpaši 32., 33. pants; saistībā ar direktīvam starptautisko privāttiesību jomā skat. Reichert-Facilides/d'Oliveira (eds.), *International Insurance Contract Law in the EC*, Deventer 1993; Reichert-Facilides (Hg.), *Aspekte des internationalen Versicherungsvertragsrechts im EWR*, Tübingen 1994.

⁽¹⁷⁾ Padomes 1972. gada 24. aprīļa Direktīva 72/166/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz motorizēto transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu un pienākuma piemērošanu apdrošināt šādu atbildību, OV 1972 Nr. L 103/1 (pēdējie grozījumi OV 1984 Nr. L 8/17); Otrā Padomes 1983. gada 30. decembra Direktīva 84/5/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz motorizēto transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, OV 1984 Nr. L 8/17 (pēdējie grozījumi OV 1990 Nr. L 129/33); Trešā Padomes 1990. gada 14. maija Direktīva 90/232/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz motorizēto transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu un Padomes Direktīvu 73/239/EEK un 88/357/EEK (Ceturta Transportlīdzekļu apdrošināšanas direktīva) grozījumiem, OV 2000 Nr. L 181/65; 2002. gada 7. jūnijā Komisija piedāvāja piekto direktīvu, KOM (2002) 244 galīgā versija = OV 2002 Nr. C 227 E/387.

⁽¹⁸⁾ Padomes 1987. gada 22. jūnija Direktīva 87/344/EEK par normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu attiecībā uz juridisko izdevumu apdrošināšanu, OV 1987 Nr. L 185/77.

4.2 Apdrošināšanas līgumu tiesību normas kā šķērslis, kas kavē iekšējā apdrošināšanas tirgus darbību

4.2.1 Faktiskā situācija — nepilnīgs iekšējais apdrošināšanas tirgus

4.2.1.1 Empīriski dati liecina, ka EK līdz šim veiktie pasākumi⁽¹⁹⁾ būtiski uzlabojuši, tomēr nav līdz galam pilnveidojuši iekšējā apdrošināšanas tirgus darbību.⁽²⁰⁾ Šis secinājums ir pareizs, piemēram, attiecībā uz pakalpojumu sniegšanas brīvību masveida risku apdrošināšanas jomā, ko garantē EK Līguma 49. un tam sekojošie panti un paredz direktīvas apdrošināšanas tiesību jomā, ko patiesībā tomēr īsti neizmanto ne apdrošināšanas nozares pārstāvji, ne klienti.

4.2.2 Šodienas situācijas vispārējs pamatojums

4.2.2.1 Iepriekš aprakstīto faktisko situāciju varētu izskaidrot, aplūkojot tās vispārējo tiesisko pamatu. Galvenais faktors ir tas, ka apdrošināšana bieži vien tiek saukta par "tiesību precī". Tas saistīts ar faktu, ka produkts, ko pārdod apdrošināšanas kompānija, ir pats apdrošināšanas līgums, kura formu veido pušu pašnoteikšanas tiesības un līgumam piemērojami (obligāti) tiesību akti.

4.2.2.2 Protams, nav jāraizējas par pienācīgu iekšējā tirgus darbību, ja apdrošināšanas līgumu tiesību normu jomā pastāv pušu pašnoteikšanas tiesības, kas ļauj pusēm veidot apdrošināšanas produktu formu atbilstoši abpusējām vēlmēm.

4.2.2.3 Tomēr apdrošināšana lielā mērā ir pakļauta obligātu noteikumu prasībām.⁽²¹⁾ Daži no šiem noteikumiem vienlaikus ir saistoši starptautiskā līmenī.

⁽¹⁹⁾ Minēts 4.1.2 apakšpunktā.

⁽²⁰⁾ Skat. Eurostat.

⁽²¹⁾ Šādus noteikumus var saukt par pilnīgi obligātiem, ja puses vienojoties nedrīkst no tiem atkāpties. Tos var saukt par daļēji obligātiem, ja puses drīkst (tikai) vienoties par nosacījumiem, kas klientam labvēlīgāki nekā tiesību normas.

4.2.2.4 Būtībā, konkrēta apdrošinātāja piedāvātās preces formu lielā mērā nosaka apdrošināšanas līgumam piemērojams tiesiskais regulējums. Šī iemesla dēļ atšķirīgi valstu apdrošināšanas tiesību akti var būt par šķērslī iekšējā tirgus izveidei. Komisijas rīcības plāns Eiropas saistību tiesību saskaņošanai atklāti atzīst šo faktu.⁽²²⁾ Tas gūs apstiprinājumu arī turpmāk, aplūkojot apdrošinātāja (4.2.3 apakšpunkts), apdrošinājumaņēmēja (4.2.4 apakšpunkts) un apdrošināšanas starpnieku (4.2.5 apakšpunkts) perspektīvas.

4.2.3 Apdrošinātāja perspektīva

4.2.3.1 Apdrošinātāji nodrošina apdrošināšanas segumu. Savas polises tie izstrādā, pamatojoties uz risku aprēķinu, kas ņem vērā tiesisko vidi, kurā polise tiek pārdota. Apdrošinātājs, kas spēj pārdot savu precī vienu un tā paša tiesiskā regulējuma ietvaros visā Kopienas teritorijā, var summēt EK segtos riskus bez izkropļojumiem, ko rada valstu atšķirīgie apdrošināšanas tiesību akti. Tādējādi atšķirīgie apdrošināšanas tiesību akti neierobežo apdrošinātāja brīvības.

4.2.3.2 Turpretim ja tiesību akti, ko piemēro polisēm, mainās atkarībā no tā, kur polise tiek pārdota, atšķirīga tiesiskā vide katrā dalībvalstī ietekmēs risku aprēķinu un tādējādi iespaidos to tiesību aktu darbību, uz kuriem pārsvarā balstās apdrošināšanas darījumi.

4.2.3.3 Tā rezultātā apdrošinātājiem, kas pārdod savus pakalpojumus pārrobežu mērogā, nāktos pielāgot savas polises atšķirīgām formām un aprēķiniem atkarībā no piemērojamiem tiesību aktiem. Tas nopietni kavētu iekšējā tirgus darbību.

4.2.3.4 Īsumā pārskatot Kopienas noteikumus attiecībā uz starptautiskajām privāttiesībām apdrošināšanas nozarē, kļūst skaidrs, ka apdrošinātājs, faktiski, ir spiests pielāgot polises tās dalībvalsts tiesiskajai videi, kurā tās tiek pārdotas. Saskaņā ar Otrās Nedzīvības apdrošināšanas direktīvas 7. panta 1. punkta a) un h) apakšpunktu⁽²³⁾ tieši dalībvalsts tiesību aktos slēpjas risks, un saskaņā ar Dzīvības apdrošināšanas direktīvas 32. panta 1. punkta pirmo daļu⁽²⁴⁾ tieši saistību dalībvalsts ir tā, kas attiecas uz apdrošināšanas līgumu. Riska atrašanās vietu vai saistību vietu vairumā gadījumu nosaka pēc apdrošinājumaņēmēja pastāvīgās dzīvesvietas.⁽²⁵⁾

⁽²²⁾ OV 2003 Nr. C 63/1 (9. punkta 47., 48. apakšpunkts: "Tādas pašas problēmas jo īpaši raksturīgas apdrošināšanas līgumiem").

⁽²³⁾ Citātu pilnībā skat. 20. parindē iepriekš.

⁽²⁴⁾ Citātu pilnībā skat. 20. parindē iepriekš.

⁽²⁵⁾ Skat. Otrās Nedzīvības apdrošināšanas direktīvas 2. panta d) apakšpunktu, Dzīvības apdrošināšanas direktīvas 1. panta 1. punkta g) apakšpunktu.

4.2.3.5 Apdrošinātājs var no tā izvairīties, izvēloties tiesisko regulējumu, ko piemēro apdrošināšanas līgumam (visticamāk — paša rezidences tiesību aktus), vienojoties ar apdrošinājumaņēmēju. Tomēr šo iespēju būtiski ierobežo starptautisko privāttiesību noteikumi apdrošināšanas direktīvās. Nedzīvības apdrošināšanas jomā direktīvas piešķir brīvu tiesiskā regulējuma izvēli tikai apdrošināšanas līgumiem ar lielu risku segumu.⁽²⁶⁾ Dalībvalstīm — t.i., dalībvalstij, kur atrodas risks — tiek dota rīcības brīvība attiecībā uz pušu pašnoteikšanas tiesību apjoma palielināšanu.⁽²⁷⁾ Visos pārējos gadījumos direktīvas nodrošina pušu pašnoteikšanas tiesības tikai ierobežotā apjomā⁽²⁸⁾ un tādējādi nenovērš minētās problēmas, ar ko saskaras apdrošinātāji, veicot apdrošināšanas līgumu pārrobežu tirdzniecību. Dzīvības apdrošināšanas jomā saistību dalībvalsts var piešķirt pusēm pašnoteikšanas tiesības.⁽²⁹⁾ Pretējā gadījumā pušu tiesiskā regulējuma izvēle ir stipri ierobežota.⁽³⁰⁾

4.2.3.6 Šie novērojumi par situāciju Eiropas starptautisko apdrošināšanas līgumu tiesību normās skaidri liecina, ka masveida risku apdrošināšanā apdrošinātājam vairumā gadījumu sava prece jāpielāgo apdrošinājumaņēmēja pastāvīgās dzīvesvietas tiesiskajai videi.⁽³¹⁾ Šo nastu vēl smagāku padara tas, ka apdrošinājumaņēmējs pēc līguma noslēgšanas var mainīt pastāvīgo dzīvesvietu.⁽³²⁾

4.2.3.7 Vienīgais izņēmums Eiropas starptautisko apdrošināšanas līgumu tiesību normās ir lielu risku apdrošināšana nedzīvības apdrošināšanā. Šajā gadījumā apdrošinātājs un apdrošinājumaņēmējs var izvēlēties tiesisko regulējumu, kas

⁽²⁶⁾ 7. panta 1. punkta f) apakšpunkts Otrās Nedzīvības apdrošināšanas direktīvā (ko groza Trešās Nedzīvības apdrošināšanas direktīvas 27. pants); attiecībā uz lielu risku formulējumu skat. Pirmās Nedzīvības apdrošināšanas direktīvas 5. panta d) punkta i) apakšpunktu.

⁽²⁷⁾ Skat. Otrās Nedzīvības apdrošināšanas direktīvas 7. panta 1. punkta a) un d) apakšpunktu.

⁽²⁸⁾ Skat. 7. panta 1. punkta b), c), e) apakšpunktu.

⁽²⁹⁾ Skat. Dzīvības apdrošināšanas direktīvas 32. panta 1. punkta otro teikumu.

⁽³⁰⁾ Skat. Dzīvības apdrošināšanas direktīvas 32. panta 2. punktu.

⁽³¹⁾ Skat. EK Komisijas rīcības plānu OV 2003 Nr. 63/1 (9. lpp., 48. punkts: "Praksē ir pierādījies, ka nav iespējams formulēt vienotu polisi, ko pie vienādiem nosacījumiem varētu tirgot atšķirīgos Eiropas tirgos").

⁽³²⁾ Lai gan dzīvesvietas maiņa kopumā neietekmētu piemērojamos tiesību aktus, (starptautiski) obligātus noteikumus jaunajā pastāvīgajā dzīvesvietā var uzlikt attiecīgās dalībvalsts tiesas; pamatojoties uz 9. panta 1. punkta b) apakšpunktu Regulā par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi, apdrošinājumaņēmējs ir tiesīgs celt prasību pret apdrošinātāju savas (jaunās) rezidences dalībvalstī. Konkrētās dalībvalsts tiesas var uzlikt obligātus noteikumus saskaņā ar Otrās Nedzīvības apdrošināšanas direktīvas 7. panta 2. punkta otro apakšpunktu un Dzīvības apdrošināšanas direktīvas 32. panta 4. punktu (*lex fori* obligātie noteikumi).

tiks piemērots. Tomēr pat liela riska apdrošināšanas gadījumā tās dalībvalsts, kurā atrodas apdrošinājumaņēmēja dzīvesvieta, tiesa (kam ir piekritība Briseles I Regulas 9. panta 1. punkta b) apakšpunkta nozīmē⁽³³⁾) var uzlikt savus saistošus noteikumus⁽³⁴⁾.

4.2.3.8 Līdz ar to apdrošinātāji vilcināsies sniegt pakalpojumus pārrobežu mērogā vismaz masveida risku apdrošināšanas gadījumā. Var strīdēties par to, vai starptautisko privāttiesību regulējuma maiņa varētu atrisināt šo jautājumu. Protams, varētu likties, ka minētie šķēršļi izzustu, ja puses varētu brīvi izvēlēties tiesisko regulējumu un — ja šādas izvēles nebūtu — piemērojamo tiesisko regulējumu noteiktu pēc apdrošinātāja reģistrācijas vietas. Tomēr šādas pārmaiņas starptautiskajās privāttiesībās nopietni apdraudētu apdrošinājumaņēmēja un patērētāju aizsardzības pamatjēdzienus starptautisko privāttiesību izpratnē, piešķirot tiesības brīvi izvēlēties tiesisko regulējumu apdrošināšanas nozarē pat darījumos ar klientiem, kur citās nozarēs patērētāju aizsargā Romas Konvencijas 5. pants. Vienlaikus tas pilnībā neatrisinātu problēmu — tās dalībvalsts, kurā atrodas apdrošinājumaņēmēja dzīvesvieta, tiesas tāpat piemērotu savus starptautiski saistošus noteikumus. Turklāt apdrošinājumaņēmēji vilcinātos iepirkties ārzemēs zinot, ka tie zaudēs aizsardzību savā mītnes zemē un būs pakļauti nezināmām ārvalstu apdrošināšanas tiesību normām.⁽³⁵⁾

4.2.4 Apdrošinājumaņēmēja perspektīva

4.2.4.1 Pie pašreizējā starptautisko privāttiesību regulējuma apdrošinājumaņēmēji var samērā brīvi pieprasīt apdrošināšanas segumu ārvalstīs. Zinot, ka (vairumā gadījumu) tos aizsargās tās dalībvalsts likumi, kurā atrodas viņu dzīvesvieta, tie varēs brīvi iegādāties apdrošināšanu pārrobežu mērogā. Tomēr apdrošinājumaņēmēji nevarēs iegādāties ārvalstu precī, pat ja to vēlēšies — piemērojot viņu mītnes zemes tiesisko regulējumu, nopirktās polises vienmēr tiks pārvērstas līgumos, ko lielākā vai mazākā mērā regulē viņu pašu mītnes zemes tiesību akti. Un, pat ja viņi tomēr vēlēšies iegādāties ārvalstu apdrošināšanas precī, tiem būs darīšana ar ārvalstu apdrošinātājiem, kas vilcinās piešķirt šādu segumu.

4.2.4.2 Kā jau minēts, no šādas vilcināšanās, iespējams, varētu izvairīties, mainot starptautisko apdrošināšanas līgumu tiesību normas.⁽³⁶⁾ Tomēr šādi mainot starptautiskās privāttie-

⁽³³⁾ Skat. 20. parindi iepriekš.

⁽³⁴⁾ Apdrošinātājs no tā varētu izvairīties, formulējot nosacījumus tiesu piekritībai, ko pieļauj Briseles I Regulas 13. panta 5. punkts kopā ar 14. pantu (tā 5. punktu), un piešķirot izņēmuma piekritību tās dalībvalsts tiesām, kurā atrodas apdrošinātāja rezidence. Kopumā apdrošinātāja perspektīvas kļūst krietni daudzsološākas lielu risku apdrošināšanas gadījumā.

⁽³⁵⁾ Skat. 4.2.4 apakšpunktu iepriekš.

⁽³⁶⁾ Skat. 4.2.3 apakšpunkta daļas.

sības, apdrošinātāja vilcināšanos piešķirt segumu aizstātu vismaz tikpat spēcīga apdrošinājumaņēmēja vilcināšanās meklēt segumu ārvalstīs. Šādi iekšējais apdrošināšanas tirgus nespēs veidoties.

4.2.4.3 Jāpiemin vēl viens aspekts. Iekšējā tirgū apdrošinājumaņēmējam ir tiesības brīvi pārvietoties (skat., jo īpaši, EK Līguma 18. pantu). Tomēr pastāvīgās dzīvesvietas maiņa var negatīvi ietekmēt apdrošinājumaņēmēja apdrošināšanas situāciju. Pirmkārt, tās dalībvalsts, uz kuru pārceļas apdrošinājumaņēmējs, tiesas var uzlikt jaunus starptautiski saistošus noteikumus, kas ietekmē iepriekšējās dzīvesvietas valstī nopirkto apdrošināšanas polisi. Otrkārt, tiesību akti obligātās apdrošināšanas jomā var pieprasīt segumu, kas atšķiras no tā, ko apdrošinājumaņēmējs iegādājies savā iepriekšējā dzīvesvietā. Treškārt, apdrošinājumaņēmējs var vēlēties, lai riski vienas apdrošināšanas polises ietvaros atrastos dažādās dalībvalstīs.

4.2.4.4 Pašreizējā situācija tiesību jomā neļauj pilnībā veidot šādas eiropolises, tā vietā tiek slēgti tā saucamie "jumta līgumi", ko būtībā veido tikpat daudz līgumu, cik ir attiecīgo dalībvalstu. Tas, kas tādējādi pietrūkst, ir pārnēsājama "Euromobile" polise apdrošinājumaņēmējam⁽³⁷⁾, kas savas dzīves laikā uzturas un strādā dažādās EK daļās.

4.2.5 Apdrošināšanas starpnieku perspektīva

4.2.5.1 Starpnieki spēlē galveno lomu apdrošināšanas līgumu sadalē. Tie ir iekšējā apdrošināšanas tirgus izveides pamatelements. Šis apgalvojums ir jo īpaši patiens attiecībā uz apdrošināšanas brokeriem. Izmantojot pakalpojumu sniegšanas brīvību, ko garantē EK Līguma 49.-55. pants un ko ievieš ar Direktīvu par apdrošināšanas starpniekiem⁽³⁸⁾, starpnieki sniedz pamatīgu ieguldījumu iekšējā apdrošināšanas tirgus izveidē un darbībā. Jo īpaši masveida risku apdrošināšanas jomā, visticamāk, nevis pats klients, bet gan brokeris būs tas, kurš mēģinās izvietot risku ārvalstu apdrošināšanas tirgū.

4.2.5.2 Tomēr jebkura informācija par ārvalstu apdrošināšanas tirgu un tajā pieejamiem produktiem diez vai būs nozīmīga brokerim, kas nepārzina vietējo likumdošanu. Tā kā ārvalstu apdrošināšanas tirgū pieejamie produkti tiek izstrādāti, ņemot vērā vietējo likumdošanu, brokeris nedrīkst pieņemt, ka polises saturs un cena paliks nemainīgi tā (ārvalstu) klienta tiesiskajā vidē. Tādējādi brokeriem nav viegli pašiem piedāvāt savus

⁽³⁷⁾ Basedow, *Die Gesetzgebung zum Versicherungsvertrag zwischen europäischer Integration und Verbraucherpolitik*, in: Reichert-Facilides/Schyder (Hg.), *Versicherungsrecht in Europa – Kernperspektiven am Ende des 20. Jahrhunderts*, ZSR 2000 (Beiheft 34) 13 – 30 (page 20).

⁽³⁸⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 9. decembra Direktīva 2002/92/EK par apdrošināšanas starpniecību, OV L 9, 15.01.2003., 3. lpp.

pakalpojumus ārvalstu apdrošināšanas tirgū masveida risku izvietojšanai, bet tiem nākas vest sarunas par katru atsevišķu līgumu. Tas, visticamāk, radīs pārmērīgi augstas darījumu izmaksas un līdz ar to kavēs iekšējā apdrošināšanas tirgus darbību.

4.2.6 Līdzīgi apsvērumi par apdrošināšanu, ko tirgo ar filiāļu starpniecību

4.2.6.1 Ļoti bieži tiek pieminēts, ka pati apdrošināšanas būtība pieprasa, lai apdrošinātājs ģeogrāfiski atrastos tuvāk klientam. Nākotnē šis novērojums varētu liecināt, ka pārrobežu tirdzniecība apdrošināšanas nozarē būs retāka parādība nekā citās nozarēs (piem., grāmatu tirdzniecība ar Interneta tīkla starpniecību u. c.). Lai uzturētu saikni ar klientu, apdrošinātāji var dot priekšroku darbībai citās dalībvalstīs ar filiāļu vai meitas uzņēmumu starpniecību.

4.2.6.2 Tie, kas pārstāv šādu viedokli, principā neiebilst pret apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošanu. Tie drīzāk cenšas parādīt, ka tas atstās iespaidu tikai uz konkrētu apdrošināšanas līgumu daļu, kuru tirdzniecība faktiski notiks pārrobežu mērogā vai kuri tiks piedāvāti klientiem, kas pārvietojas un maina dzīvesvietu no vienas dalībvalsts uz citu.

4.2.6.3 Tomēr patiesā ietekme būs krietni ievērojamāka. Ja apdrošināšanas līgumi citās dalībvalstīs tiek pārdoti ar filiāļu ("pārstāvniecību") vai pat meitas uzņēmuma starpniecību, klientiem, starpniekiem un apdrošinātājiem rodas tieši tās pašas problēmas. Apdrošinātājiem nākas pielāgot savus produktus vietējiem apstākļiem, tostarp tiesiskajai videi. Līdz ar to tiem nākas pārstrādāt savus produktus. Tādējādi polisi, kas izstrādāta vienā no dalībvalstīm, nav iespējams pārdot citā dalībvalstī ar filiāles starpniecību, neveicot tajā būtiskas izmaiņas atšķirīgās (tiesiskās) vides dēļ. Starpniekiem un klientiem nāksies saskarties ar problēmu, ka tie vienkārši nevarēs savā tirgū atrast ārvalstu apdrošināšanas produktus.

4.2.6.4 Apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošana ievērojami samazinātu produktu izstrādes izmaksas iekšējā tirgū. Apdrošinātāji, kas veic uzņēmējdarbību citā dalībvalstī, varētu aprobežoties ar konsultāciju sniegšanu klientam ar aģentu starpniecību, pretenziju izskatīšanu to kompetentajos reģionālajos birojos u. tml. Pat ja apdrošinātāji darbotos ar meitas uzņēmumu starpniecību, apdrošinātāju grupas varētu apvienot spēkus un produktu izstrādes izmaksas.

4.2.6.5 Līdz ar to ieguvēji iekšējā tirgus situācijā būtu klienti. Iekšējā tirgū, kas balstās uz saskaņotām apdrošināšanas līgumu tiesību normām, jaunievedumi apdrošināšanas nozarē varētu vienkāršāk šķērsot robežas. Eiropas klientiem būtu pieejami apdrošināšanas produkti, kas izstrādāti ārvalstīs.

4.3 Īpašs faktors: apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošana un ES paplašināšanās

4.3.1 2004. gada 1. maijā EK pievienojās 10 jaunas dalībvalstis, astoņas no kurām ir pārejas periodā. To apdrošināšanas tiesību akti jāsaskaņo ar *acquis communautaire*, kas ir obligāts priekšnoteikums, lai iestātos EK.⁽³⁹⁾ Apdrošināšanas tirgus darbības obligāts priekšnoteikums šajās valstīs ir mūsdienīgu tiesību aktu izstrāde apdrošināšanas līgumu tiesību normu jomā. Kaut gan atsevišķas jaunās dalībvalstis jau ir ieviešas mūsdienīgu tiesību aktus, citām šis uzdevums vēl jāpilda.

4.3.2 Tādējādi apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošana acīmredzami kalpo paplašināta iekšējā apdrošināšanas tirgus interesēm, palīdzot jaunajām dalībvalstīm modernizēt savus tiesību aktus un izvairīties no jaunu būtisku atšķirību veidošanās valstu tiesību sistēmās. Šķiet, būtu nodēriģi, ja EK Komisija pēc iespējas drīzāk darītu attiecīgajām valstīm zināmu, kad tā plāno saskaņot apdrošināšanas līgumu tiesību normas.

5. Komisijas 1979. gada direktīvas priekšlikums

5.1 Kā jau minēts iepriekš, Komisija 1979. gadā iesniedza sākotnējo priekšlikumu direktīvai par normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu attiecībā uz apdrošināšanas līgumiem.⁽⁴⁰⁾ Šis priekšlikums tika izstrādāts, aizsākot "Vispārējo programmu pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumu likvidēšanai", kas — jautājumos, kuri attiecās uz tiešo apdrošināšanu — paredzēja to tiesisko un administratīvo instrumentu koordinēšanu, kuri regulē apdrošināšanas līgumus, "tiktāl, cik to būtiskās atšķirības kaitē apdrošinājuma ņēmējiem un trešajām personām".⁽⁴¹⁾

5.2 No priekšlikuma izriet, ka netika nodrošināta atbilstoša tajā laikā spēkā esošo Direktīvu koordinēšana; tajā tika pausts viedoklis, ka nepietiek ar Līgumu aizliegt diskriminējošu attieksmi pret pakalpojumu sniegšanu, ja attiecīgā kompānija nav dibināta dalībvalstī, kurā tā sniedz pakalpojumus.

⁽³⁹⁾ Skat. Heiss, "Expanding the Insurance Acquis to Accession Candidates: From the Europe Agreements to Full Membership," in: Heiss (ed.), "An Internal Insurance Market in an Enlarged European Union", Karlsruhe, 2002, 11 – 22.

⁽⁴⁰⁾ KOM(79) 355 galīgā versija, 1979. gada 10. jūlijs, 190/2, 1979. gada 28. jūlijs

⁽⁴¹⁾ OV, 15.1.1962., Tit. V, C a)

5.2.1 Šajā sakarā tika apgalvots, ka būtu vēlams regulēt "konkrētus vispārējos jautājumus, kas jo īpaši saistīti ar segumu, kurš pastāv atkarībā no prēmiju maksājumiem, līguma darbības termiņa un to apdrošināto personu stāvokļa, kas nav apdrošinājuma ņēmēji", kā arī "sekas, ko, pirmkārt, rada apdrošināšanas ņēmēja uzvedība līguma slēgšanas brīdī un tā darbības laikā saistībā ar riska un pretenziju deklarēšanu, un, otrkārt, tā attieksme pret pasākumiem, kas jāveic pretenziju gadījumā".

5.2.2 Priekšlikumā tāpat tika pausta pārliecība, ka "dalībvalstis var būt pilnvarotas pieņemt atšķirīgus risinājumus tikai tādā gadījumā, ja to skaidri paredz direktīvas teksts"; jebkura cita pieeja liktu apšaubīt mērķus, ko ar šo priekšlikumu vēlas sasniegt. Tādējādi tas būtu nozīmīgs solis ceļā uz šīs jomas pilnīgu saskaņotību. ⁽⁴²⁾

5.3 Komiteja, vienbalsīgi apstiprinot atzinumu par šo priekšlikumu ⁽⁴³⁾, izdarīja šādus galvenos secinājumus:

- a) Komiteja aplūkoja tikai to jautājumu koordinēšanu, kurus tā uzskatīja par būtiskiem, lai gan tai šķiet, ka pēc tam vajadzētu saskaņot arī citus aspektus;
- b) Komiteja izsaka nožēlu, ka direktīva nespēja noteikt atšķirības starp masveida riskiem un komerciāliem, rūpnieciskiem un citiem riskiem;
- c) tā ierosina no direktīvas piemērošanas jomas svītrot arī apdrošināšanu pret slimībām;

⁽⁴²⁾ Tekstā, tostarp, ir norāde uz šādu jomu saskaņošanu:

- a) apdrošināšanas polises oficiālā uzbūve;
- b) tiesības deklarēt garantijas, noslēdzot līgumu, līdz ar obligāto prasību minimumu, kas uz tām attiecas;
- c) valoda, kādā līgums tiek noslēgts;
- d) noteikumi, kas regulē apdrošinātās personas deklarācijas, noslēdzot līgumu, attiecībā uz apstākļiem, kuri varētu ietekmēt apdrošinātāja riska novērtējumu un akceptēšanu, un sekām gadījumā, ja apdrošinātajai personai šādu deklarēšanu neizdodas veikt vai tā tišuprāt to nedara;
- e) noteikumi, kas regulē apdrošinātās personas deklarācijas pēc līguma noslēgšanas attiecība uz faktiem vai apstākļiem, kas var palielināt risku, līdz ar sekām, ko rada šādu saistību nepildīšana;
- f) noteikumi par pierādīšanas pienākumu gadījumā, ja netiek pildītas augšminētās saistības;
- g) noteikumi, kas regulē prēmijas riska samazināšanās gadījumā;
- h) sekas, ko rada apdrošināšanas prēmiju pilnīga vai daļēja neizmaksāšana;
- i) apdrošinājuma ņēmēja pienākumi prasījuma gadījumā;
- j) noteikumi par apdrošināšanas līguma laušanu;
- k) līgumslēdzēju iespējamā atkāpšanās no direktīvas noteikumiem gadījumā, ja tas ir izdevīgāk apdrošinājuma ņēmējam, apdrošinātai personai vai trešai personai, kam nodarīti zaudējumi.

Piedāvātā Direktīva būtu jāpiemēro visiem tiesās apdrošināšanas veidiem, kas nav dzīvības apdrošināšana, izņemot tos, kuri attiecas uz:

- a) dzelzceļa ritošo sastāvu;
- b) aviācijas transportu;
- c) jūras, ezeru un upju, un kanālu kuģiem;
- d) tranzītprecēm;
- e) atbildības apdrošināšanu aviācijas transportam, jūras, ezeru un upju, un kanālu kuģiem;
- f) kredītu un galvojumu apdrošināšanu, pievēršot uzmanību īpašām iezīmēm, kas raksturo šīs apdrošināšanas jomas.

⁽⁴³⁾ ESK 1980. gada 27. februāra Atzinums 226/80, referents *De Bruyn*, OV C 146, 16.06.1980.

d) tā izsaka nožēlu, ka direktīva neattiecas uz polisēm, ko izsniedz dalībvalstī dibināts apdrošinātājs risku segumam ārpus dalībvalstīm, vai polisēm, kas izsniegtas apdrošinājuma ņēmējiem, kuru dzīvesvieta atrodas ārpus Kopienas;

e) Komiteja aicina formulēt īpašus noteikumus, lai pienācīgi aizsargātu apdrošinājuma ņēmējus — fiziskas personas vai mazos uzņēmumus, jo īpaši attiecībā uz:

- 1) uzteikuma termiņu un atkāpšanās tiesībām;
- 2) negodīgiem nosacījumiem;
- 3) skaidru izņēmumu un gala termiņu formulējumu;
- 4) pilnīgu informāciju pirms līguma noslēgšanas;

f) tā aicina cietušo trešo personu regresa tiesības regulēt ar atsevišķu *ad hoc* direktīvu vai risināt šo jautājumu nākošajā koordinēšanas posmā.

5.4 Turpinājumā Komiteja kritiski izanalizēja katru atsevišķu priekšlikuma punktu; ar tās piezīmēm šajā sakarā vēl arvien ir vērts rēķināties, izstrādājot jaunas iniciatīvas konkrētajā jomā.

5.5 Vienlaikus arī Eiropas Parlaments sniedza atzinumu par šo priekšlikumu ⁽⁴⁴⁾. Tostarp, tas izteica viedokli, ka "saskaņošana garantētu vienotu apdrošinājuma ņēmēju aizsardzības standartu neatkarīgi no izvēlētajiem tiesību aktiem".

5.5.1 Konkrēti, Parlaments piedāvāja virkni grozījumu, jo īpaši saistībā ar direktīvas piemērošanas jomu (atkāpšanās izņēmumu gadījumos), apdrošināšanas līgumu pamatelementiem, apdrošinājuma ņēmēja pienākumu darīt zināmus konkrētus apstākļus, no tā izrietošās sekas, kas ietekmē apdrošināšanas līguma derīgumu atkarībā no sākotnējiem apstākļiem vai to izmaiņām līguma darbības periodā, pierādījumiem, ko apdrošinājuma ņēmējam jāsniedz pretenziju gadījumā, un nosacījumiem, ar ko līgumu var lauzt.

5.5.2 Parlamenta izteikto piezīmju mērķis nepārprotami ir uzsvērt — "apdrošinātāja un apdrošinātā interesēm ir jābūt taisnīgā līdzsvarā".

⁽⁴⁴⁾ OV C 265, 13.10.1980.

5.6 Ņemot vērā šīs piezīmes, Komisijai bija iespēja sastādīt jaunu, grozītu priekšlikumu ⁽⁴⁵⁾, kurā tika iestrādāti Komitejas un Parlamenta izteiktie ierosinājumi un priekšlikumi. Šajā dokumentā pirmo reizi tika vērsta uzmanību uz to, ka "tiesību aktu koordinēšana attiecībā uz apdrošināšanas līgumiem sekmētu tādu pakalpojumu sniegšanu dalībvalstīs, ko nodrošina citas dalībvalsts pakalpojumu sniedzējs". Tādējādi pirmo reizi tika minēts mērķis izveidot vienotu tirgu finanšu pakalpojumu jomā. ⁽⁴⁶⁾

5.6.1 Šim Komisijas priekšlikumam direktīvas izstrādei bija jāstājas spēkā 1983. gada 1. jūlijā. Tomēr tas, galu galā, netika pieņemts Dalībvalstu politiskās gribas trūkuma dēļ.

5.7 Cik šodien ir nozīmīgs Komisijas 1979./1980. gada priekšlikums?

5.7.1 Atbildes uz šajā sakarā nosūtītās anketas jautājumiem un 2004. gada 16. aprīļa noklausīšanās sēdes rezultāti liecina, ka pastāv vienprātība par to, ka šo priekšlikumu, par spīti tam, ka tas sastādīts pirms divdesmit gadiem, ir nopietni jāapsver kā joprojām vērtīgu ieguldījumu un labu atspēriena punktu jaunas iniciatīvas izstrādei šajā jomā.

5.7.2 Neskatoties uz to, tāpat tika norādīts, ka pašreizējās prasības apdrošināšanas līgumu saskaņošanai krietni pārsniedz tās, kas formulētas 1980. gada priekšlikumā, un noteikumi, kuri tiks piedāvāti, jāizstrādā, balstoties uz diskusiju par salīdzināmu tiesību aktu padziļinātu izpēti.

6. Saskaņošanas veidi

6.1 *Labāko risinājumu meklēšana, pielietojot salīdzināmu tiesību metodi*

6.1.1 Jebkuram mēģinājumam saskaņot Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību normas vispārīgi jāsapatavojas, veicot tiesību aktu salīdzināšanu. Šis darbs jau labu laiku tiek veikts akadēmiskā līmenī. Faktiski, jau ir paveikts salīdzinoši liels darbs vispārējo saistību tiesību jomā, izstrādājot Eiropas Saistību tiesību principus. Apdrošināšanas līgumu tiesību normu jomā jau ir publicēti un vēl tiks publicēti daudzi tiesību aktu salīdzinošā pētījuma rezultāti. ⁽⁴⁷⁾ 1999. gadā profesors Raiherts-Fasilide [Professor Reichert-Facilides] izveidoja Projekta darba grupu ar nosaukumu "Eiropas apdrošināšanas līgumu tiesību normu piemērošanas princips" ["Restatement of European Insurance Contract Law"]. Šis darba grupas locekļi ir apdrošināšanas līgumu tiesiskā regulējuma eksperti un pārstāv atšķirīga tiesiskā regulējuma valstis (gan EK, gan ārvalstis).

⁽⁴⁵⁾ KOM(80) 854 galīgā versija, 15.12.1980. – OV C 355, 31.12.1980.

⁽⁴⁶⁾ Konkrēti, Komisijas jaunais priekšlikums atsaucās uz:

- apdrošināšanas pret slimībām svītrosānu, kā to ierosināja Komiteja;
- detalizētāku procedūru līguma laušanai, pārāk lielu nozīmi piešķirot iespējai saglabāt grozītus līgumus tā vietā, lai tos vienkārši anulētu;
- precīzāku formulējumu noteikumiem par pierādīšanas pienākumu.

⁽⁴⁷⁾ Skat. Basedow/Fock (ed.), *Europäisches Versicherungsvertragsrecht*, Tübingen, Volumes I and II 2002, Volume III 2003; Reichert-Facilides (ed.), *Insurance Contracts*, in: *International Encyclopedia of Comparative Law* (vēl nav publicēts).

6.1.2 Vadlīnijas, meklējot "labāko risinājumu" apdrošināšanas līgumu tiesību normām, varētu būt šādas: pirmkārt, pienācīga uzmanība jāvelta ikvienas apdrošināšanas līgumu tiesību normas pamatuzdevumam — paredzēt tiesisku pamatu efektīvai riska apdrošināšanai no apdrošinātāja puses, tādējādi garantējot pašu apdrošināšanas darījumu veiksmīgu funkcionēšanu; otrkārt, ir svarīgi rūpīgi līdzsvarot pušu pretrunīgās intereses. Šajā nolūkā pienācīgi jānovērtē mūsdienu tendence piešķirt apdrošinājuma ņēmējam salīdzinoši augstu aizsardzības pakāpi.

6.1.3 Pamatojoties uz minētajiem novērojumiem, vajadzētu mērķtiecīgi censties uzlabot situāciju iekšējā apdrošināšanas tirgū ar obligātu noteikumu palīdzību. Šādi noteikumi veido saistošu tiesisko pamatu pušu autonomai līgumu slēgšanai un vienlaikus arī šķērslī iekšējā apdrošināšanas tirgus izveidei, ja tie netiek saskaņoti. Rezultātā nepieciešamība regulēt apdrošināšanas jomu ir pielīdzināma nepieciešamībai saskaņot iekšējo apdrošināšanas tirgu.

6.2 *Saskaņošanas pasākumiem jānodrošina augsts apdrošinājuma ņēmēju aizsardzības līmenis*

6.2.1 Apdrošināšanas līgumu tiesību normu — vismaz to daļēji obligāto noteikumu — mērķis ir vājākās puses aizsardzība, un no funkcionālā viedokļa tās var saukt par patērētāju aizsardzības tiesību normām. Tomēr parasti apdrošinājuma ņēmēja aizsardzība sniedzas tālāk nekā vispārējā patērētāju tiesību aizsardzība — līdz ar privātiem klientiem apdrošināšanas gadījumā ir aizsargāti arī mazie uzņēmumi.

6.2.2 Saskaņojot Eiropas Patērētāju aizsardzības likumu, EK pienākums ir sniegt patērētājiem augstu aizsardzības līmeni (skat., piem., EK Līguma 95. panta 3. punktu). Šī koncepcija tāpat tiek piemērota tiesību aktiem, balstītiem uz EK Līguma pantiem, kas piešķir EK likumdevēja pilnvaras (apdrošināšanas tiesību jomā parasti EK Līguma 47. panta 2. punkts kopā ar 55. pantu). Līdz ar to apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošanas pasākumi nodrošinātu augstāku apdrošinājuma ņēmēju aizsardzības līmeni.

6.3 *Prasību minimums vai pilnīga saskaņošana?*

6.3.1 Izanalizējot pašreizējās problēmas saistībā ar iekšējo apdrošināšanas tirgu, ir skaidri redzams, ka vajadzīga pilnīga apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošana. Prasību minimums saskaņošanas jomā ļautu dalībvalstīm piemērot augstāku aizsardzības standartu, nekā to paredz Eiropas tiesību akti, tādējādi radot jaunus šķēršļus iekšējā apdrošināšanas tirgus darbībai.

6.3.2 Prasību minimuma piemērošana nekaitētu iekšējā tirgus darbībai, ja pašreizējo starptautisko privāttiesību režīmu varētu aizstāt ar noteikumiem, kas novestu pie tās valsts tiesību aktu piemērošanas, kurā ir dibināts apdrošinātājs. Šādi ikviens apdrošinātājs izstrādātu produktus atbilstoši savas valsts tiesību aktiem (nodrošinot vismaz zemāko pieļaujamo Eiropas aizsardzības standartu) un varētu tos pārdot, balstoties uz "pašmāju" tiesību aktu piemērošanu visās pārējās dalībvalstīs. Apdrošinājuma ņēmējs varētu pajauties uz to, ka saņems zemāko pieļaujamo aizsardzības pakāpi, pat nebūdam ārvalstu tiesību subjekts.

6.3.3 Tomēr šāda starptautisko privāttiesību režīma nomaīņa ir nedz ticama, nedz vēlama. Pirmkārt, šādas pārmaiņas liegtu apdrošināšanas pakalpojumu patērētājiem aizsardzību, ko paredz Romas Konvencijas 5. pants, kas aizsargā "pasīvo" patērētāju pat tajās lomās, kur ievērojama daļa patērētāju aizsardzības likumu ir saskaņota. Otrkārt, apdrošināšanas ņēmēja dzīvesvietas likuma obligātos noteikumus var uzlikt tiesas; tādējādi vienmēr saglabāsies šķēršļi iekšējā tirgus darbībai. Treškārt, ir jāpiemin, ka atbilstoši Regulai par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi apdrošinātājs var iesūdzēt apdrošinājuma ņēmēju tikai tiesās pēc apdrošinājuma ņēmēja dzīvesvietas (skat. 12. panta 1. punktu, ar atsevišķiem izņēmumiem), un atbilstoši 9. panta 1. punktam apdrošinājuma ņēmējs, visticamāk, izvēlēsies tieši tās pašas tiesas savu prasību izskatīšanai.

6.3.4 Tādējādi starptautisko privāttiesību režīma nomaīņa radītu situāciju, kurā piekritības tiesām vairumā gadījumu nāktos piemērot ārvalstu tiesību aktus. Tas padarītu tiesvedību apdrošināšanas lietās vēl apgrūtinātāku un dārgāku, pat ja būtu jāsaskaņo paši apdrošināšanas tiesību akti. Līdz ar to šāda pieeja nav ieteicama. Starptautisko privāttiesību režīmam principā būtu jāpaliek nemainīgam, un apdrošināšanas līgumu tiesību normām jābūt pilnībā saskaņotām. Tomēr šāds apgalvojums neliedz iespēju uzlabot pašreizējo starptautisko privāttiesību režīmu, piem., kamēr nav saskaņotas apdrošināšanas līgumu tiesību normas, "eiromobilam" pilsonim varētu ļaut izvēlēties starp viņa dzīvesvietas valsts likumdošanu un pilsonības valsts tiesību aktiem.

6.4 *Vai iekšējam apdrošināšanas tirgum vajadzīga vispārējo saistību tiesību saskaņošana?*

6.4.1 Pēc klasifikācijas apdrošināšanas līgumu tiesību normas ir vispārējo saistību tiesību kategorija. Tādējādi rodas jautājums — vai apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošana var sasniegt tai nospraustos mērķus tikai tādā gadījumā, ja tiek saskaņotas visas pārējās saistību tiesību normas (vai vismaz to vispārējā sadaļa), vai arī attiecīgie mērķi tiek sasniegti neatkarīgi no tā? Patiesāks izrādās otrais no pieņēmumiem.

6.4.2 Kā jau minēts iepriekš, tieši obligātie noteikumi ir tie, kas kavē iekšējā apdrošināšanas tirgus darbību, tādēļ tos jāaskaņo. Kopumā saistību tiesības tomēr pēc savas būtības nav obligātas. Pastāv daži obligāti noteikumi. Izrādās, šie noteikumi dalībvalstu tiesiskajā regulējumā būtībā nav nedz tik atšķirīgi, lai to saskaņošanas trūkums traucētu iekšējā apdrošināšanas tirgus darbību, nedz arī tiem ir noteicoša ietekme uz pašu apdrošināšanas produktu.

6.4.3 Ir vērojami izņēmumi. Tomēr šādus izņēmuma gadījumus var risināt apdrošināšanas nozares saskaņošanas procesā. Viens no šādiem gadījumiem, faktiski, ir risināts Direktīvā par negodīgiem nosacījumiem patērētāju līgumos⁽⁴⁸⁾, ko piemēro arī patērētāju apdrošināšanas polisēm.⁽⁴⁹⁾ Apdrošināšanas līgumu likumam Eiropas līmenī vajadzētu vienīgi paplašināt tā piemērošanas jomu, attiecinot uz visiem masveida riskiem, lai apmierinātu iekšējā apdrošināšanas tirgus prasības.

6.4.4 Minēto argumentu mērķis nav apstrīdēt saistību tiesību saskaņošanu kopumā. Tie pilnībā atstāj šī jautājuma izlemšanu EK iestāžu pārziņā. Patiesībā, vispārējo saistību tiesību saskaņošana atvieglotu apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošanu. Ar konkrēto argumentu palīdzību tiek mēģināts parādīt, ka apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošana arī pati par sevi var sasniegt tai nospraustos mērķus.

6.5 *Jāizstrādā izvēles instruments vai jāsaskaņo valsts apdrošināšanas līgumu tiesību normas?*

6.5.1 *Atšķirība starp valsts tiesību aktu saskaņošanu un izvēles instrumentu*

6.5.1.1 Rīcības plāns Eiropas saistību tiesību saskaņošanai ir izvirzījis iespēju ieviest izvēles instrumentu tā vietā, lai saskaņotu vai apvienotu valsts saistību tiesību aktus. Galvenā atšķirība starp šīm divām pieejām jāskata faktā, ka izvēles instrumenta gadījumā valsts saistību tiesību akti paliktu nemainīgi vienalga, vai līgumslēdzējas puses izvēlas tā pielietošanu vai izvairās no tās atkarībā no tā, vai instruments paredzēs šādu izvēles vai izvairīšanās pieeju. Tādējādi tiek radīts paralēls tiesiskais regulējums (Eiropas un valstu līmenī), un pusēm ļauts izvēlēties starp šiem diviem režīmiem.

⁽⁴⁸⁾ Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīva 93/13/EEC par negodīgiem nosacījumiem patērētāju līgumos; OV 1993 Nr. L 95/29.

⁽⁴⁹⁾ Vajadzības gadījumā var pievienot īpašu apdrošināšanas nozarei raksturīgo negodīgo nosacījumu sarakstu; skat. ESK pašiniciatīvas Atzinumu par patērētājiem apdrošināšanas tirgū (CES 116/98, 29.01.1998) un pētījumu, ko Komisijas uzdevumā (Līgums AO-2600/93/009263) koordinējis Monpeljē Universitātes Patērētāju tiesību centrs [Centre de Droit de la Consommation from the University of Montpellier], par negodīgiem nosacījumiem konkrētās apdrošināšanas apakšnozarēs līdzīgu tam, ko Komisija pavisam neseno piedāvāja par patērētāju kredītu (KOM(2002) 443).

6.5.1.2 Turpretim valsts saistību tiesību aktu saskaņošana vai apvienošana nomainītu tradicionālās valstu saistību tiesību koncepcijas ar Eiropas risinājumu. Pusēm nebūtu iespējas izvēlēties starp savas valsts vai Eiropas modeli.

6.5.2 Abu pieeju priekšrocības un trūkumi

6.5.2.1 Raugoties no iekšējā apdrošināšanas tirgus perspektīvas viedokļa, abiem risinājumiem kopīga acīmredzama priekšrocība — tie patiesi nojauc tiesiskos šķēršļus polišu tirdzniecībai visā Eiropā un ļauj apdrošinājumaņēmējam brīvi pārvietoties Kopienā, apdrošināšanas līgumu tiesību normu atšķirībām nekaitējot viņa polisei. Tieši tāpēc šodienas situācijā ir vēlama jebkura no abām pieejām, un konkrētas pieejas izvēle galā ir polises, nevis principa jautājums.

6.5.2.2 Valsts apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošana varētu izrādīties apgrūtinātāka nekā izvēles instrumenta ieviešana. Tā kā saskaņošanas rezultātā valstu "tradīcijas" varētu nomainīt Eiropas risinājums, valstu tiesību elite (gan praktizējošie profesijas pārstāvji, gan mācītspēki) varētu vilcināties sekot aicinājumam veikt saskaņošanu.

6.5.2.3 Neviennozīmīgs faktors ir savstarpējā saistība, kas pastāv starp iejaukšanās intensitāti valsts tiesību aktos un rezultātu sasniegšanas ātrumu iekšējā tirgū. Tā kā izvēles instruments neatceļ valsts tiesību aktus, to var uzskatīt par mīkstinātu pieeju un tādējādi — par krietni vieglāk pieņemamu tirgum. No otras puses, pastāv bažas, ka izvēles instruments varētu likt vienotā tirgus dalībniekiem (piem., apdrošināšanas kompānijām un brokeriem) nogaidīt — vilcinoties kļūt par skrējiena līderi, katrs gaidītu, kad kāds cits mēģinās to darīt pirmais, un censtos mācīties no konkurentu (bēdīgās) pieredzes. Vai varbūt izvēles instrumentu uzskatīs par izdevīgu logu, ko ikviens vēlēšies atvērt pirmais, t.i., pārdodot apdrošināšanu Internetā? Protams, saskaņošanai uzreiz būtu rezultāti, jo neviens no dalībniekiem nevarētu izvairīties no tās piemērošanas. No otras puses, iejaukšanos varētu uzskatīt par ļoti vai pat pārāk spēcīgu.

6.5.2.4 No tehniskā viedokļa bažas par izvēles instrumentu ir saistītas ar to, ka šāds instruments nespēj pilnībā aizstāt saskaņošanu. Par to var viegli pārliecināties, aplūkojot motorizēto transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu. Transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas tiesību normu saskaņošanai ir būtiska

nozīme, ņemot vērā EK pilsoņu pārvietošanās brīvību, jo tā nodrošinātu obligāto aizsardzību negadījumos cietušajiem. Ir skaidrs, ka cietušā aizsardzība nedrīkst būt atkarīga no apdrošināšanas līguma slēdzēju izvēles par labu Eiropas instrumentam. Tādējādi izvēles instruments nevarētu aizstāt valsts transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas tiesību normas.

6.5.2.5 Visbeidzot, tiek uzdots jautājums, vai izvēles instruments dos efektīvus rezultātus tādā jomā kā apdrošināšanas tiesības, ko raksturo pušu nelīdzsvarotas pozīcijas. Vai puses savu izvēli izdarīs prasmīgi, vai to vienpusēji izdarīs apdrošinātāji, paredzot izvēles un izvairīšanās nosacījumus savos vispārējos apdrošināšanas noteikumos?

6.5.2.6 Galvenā nozīme nav tam, vai Eiropas Apdrošināšanas līguma likums sasniegs mērķi, saskaņojot valstu tiesību aktus vai izveidojot izvēles instrumentu. Tomēr jautājums rūpīgi jāapsver.

6.6 Viseiropas apdrošināšanas noteikumu izstrāde

6.6.1 Visbeidzot var uzdot jautājumu — vai tiesību aktu saskaņošanu var aizstāt ar viseiropas apdrošināšanas noteikumu izstrādi? Bez šaubām, apdrošinātāju, kam jāņem vērā ikvienu katras dalībvalsts tiesību aktu, rūpes mazinātos (lai gan neizjustu), ja saskaņošanu veiktu kopīgiem spēkiem ar EK iestāžu atbalstu.

6.6.2 Neskatoties uz to, šī pieeja nav apsveicama. Pirmkārt, viseiropas noteikumos ir iespējams ņemt vērā valstu likumdošanu atšķirības, tomēr tik un tā būs vajadzīgs atsevišķs riska aprēķins, un šādi noteikumi var traucēt pilsonim, kurš pārvietojas ES.

6.6.3 Turklāt, izmantojot šādu pieeju, tiktu izstrādāti paraugnoteikumi, kas kaitētu konkurencei apdrošināšanas tirgū. Jāatceras, ka viens no galvenajiem soļiem ceļā uz vienota apdrošināšanas tirgus izveidi bija dalībvalstu tiesību atcelšana sistemātiski kontrolēt vispārējos apdrošināšanas noteikumus, pirms tie tiek ieviesti tirgū⁽⁵⁰⁾. Šāda veida kontroles rezultātā zūd apdrošināšanas produktu daudzveidība, samazinās klientu izvēles iespējas un līdz ar to arī konkurences iespējas. Viseiropas vispārējo apdrošināšanas noteikumu izstrāde pēc būtības ietver sevī līdzīgu risku.

⁽⁵⁰⁾ Skat. Trešās Nedzīvības apdrošināšanas direktīvas 29. pantu, Dzīvības apdrošināšanas direktīvas 34. pantu.

7. Saskaņošanas jomas

7.1 Iepriekš jau tika norādīts, ka jāsaskaņo tieši apdrošināšanas līgumu obligātās tiesību normas. Nākamais jautājums ir par to, vai jāsaskaņo visas vai tikai konkrētas apdrošināšanas līgumu tiesību jomas.

7.2 Parasti apdrošināšanas līguma tiesību normas iedalās divās daļās: vispārējā daļa, ko veido noteikumi, kas piemērojami visiem apdrošināšanas līgumiem, un specifisku apdrošināšanas nozaru īpašie noteikumi. Jautājums — vai iekšējam apdrošināšanas tirgum vajadzīga vispārējo noteikumu, specifisku apdrošināšanas nozaru īpašo noteikumu vai abu šo noteikumu saskaņošana?

7.3 Teorētiski, vajadzētu saskaņot abus — vispārējie noteikumi, tāpat kā specifisku apdrošināšanas nozaru īpašie noteikumi ietekmē produktu un tādējādi traucē iekšējā apdrošināšanas tirgus darbību, piem., noteikumi par vekseļu galvojumiem, kas regulāri atrodami vispārējā sadaļā, ietekmē riska un prēmijas proporciju tikpat lielā mērā, cik īpašie noteikumi, piem., dzīvības apdrošināšanā, kas regulē šo konkrēto apdrošināšanu. Tādējādi saskaņošanai principā nevajadzētu nošķirt šīs noteikumu sadaļas.

7.4 Tomēr saskaņošanu var veikt pakāpeniski. Tādā gadījumā jāsastāda prioritāšu saraksts. Šim nolūkam varētu būt noderīgi vispirms saskaņot vispārējos noteikumus. Pie pašreizējā valstu apdrošināšanas līgumu tiesību normu režīma daudzas apdrošināšanas apakšnozares nav pakļautas īpašiem vai obligātiem⁽⁵¹⁾ noteikumiem, bet gan tikai vispārējiem noteikumiem. Tādēļ vissteidzamāk veicamais pasākums ir apdrošināšanas līgumu vispārējo tiesību normu saskaņošana, ja vien tās ir obligātas. Šī saskaņošana nekavējoties ļautu izveidoties iekšējam apdrošināšanas tirgum visās apakšnozarēs, ko neregulē īpašas vai obligātas tiesību normas. Tiklīdz šis uzdevums būs izpildīts, tas pats būs jāveic arī regulētām nozarēm, tādām kā dzīvības un veselības apdrošināšana.

7.5 Noteikumu veidi, ko varētu saskaņot pirmkārt, ir šādi:

- a) pienākumi pirms līguma slēgšanas, galvenokārt [sniedzamā] informācija;
- b) līguma uzbūve;
- c) apdrošināšanas polise, veids, darbība un formālās prasības;
- d) līguma darbības ilgums, tā atjaunošana un izbeigšana;
- e) apdrošināšanas starpnieki;
- f) riska padziļināšanās;
- g) apdrošināšanas prēmija;

⁽⁵¹⁾ Daudzi noteikumi, kas atrodami valstu apdrošināšanas līgumu tiesību aktos un piemērojami konkrētām nozarēm, nav obligāti un tādējādi paši par sevi nav šķērslis iekšējā tirgus izveidei.

h) apdrošinātais gadījums;

i) apdrošināšana par labu trešai personai.

8. Secinājumi un ieteikumi

8.1 Mūsdienās apdrošināšana ir būtisks pakalpojums tirgus attiecībās, kas veidojas starp pašiem nozares profesionāļiem, kā arī viņiem un patērētājiem.

8.2 Atsevišķi pamatprincipi, kas regulē apdrošināšanas līgumu slēgšanu un derīgumu, ES dalībvalstu tiesību sistēmas parasti atšķiras.

8.3 Šāds lietu stāvoklis kavē konkrētā finanšu instrumenta pārrobežu tirgvedību un līdz ar to traucē pabeigt iekšējā tirgus izveidi šajā nozarē.

8.4 Obligāto noteikumu, kas pazīstami kā apdrošināšanas tiesību normu "vispārējā sadaļa", daļējai saskaņošanai varētu būt izšķiroša nozīme, lai novērstu veselu virkni šķēršļu un sarežģījumu, ar ko nākas saskarties apdrošināšanas kompānijām, apdrošināšanas starpniekiem, apdrošinātajām personām un apdrošinājuma ņēmējiem — gan speciālistiem, gan individuāliem klientiem, veicot pārrobežu apdrošināšanas darījumus.

8.5 Par šo bija vienprātis visas ieinteresētās puses, kuru viedoklis tika apzināts gan aptaujas, gan noklausīšanās sēdes laikā.

8.6 Pastāv uzskats, ka saskaņošana jāveic pakāpeniski, par sākotnējo mērķi izvirzot iespējamu tāda apdrošināšanas līguma izvēles modeļa pieņemšanu, kura visi nosacījumi un sastāvdaļas tomēr būtu obligātas.

8.7 Veicot sagatavošanās darbu, jāņem vērā Komisijas 1979.-1980. gada direktīvā formulētie priekšlikumi ieinteresēto pušu, pilsoniskās sabiedrības pārstāvju un dalībvalstu pārvaldības iestāžu izteikto piezīmju un analīzes kontekstā, veltot pienācīgu vērību pārmaiņām, kas starpposmā norisinājušās šajā nozarē.

8.8 Kopienas instrumentam, ko šajā nolūkā jālieto, vajadzētu būt regulai, kuras tiesisko pamatu veido EK Līguma 95. pants.

8.9 Balstoties uz šajā atzinumā sniegtajiem apsvērumiem, EESK mudina Komisiju atkārtoti ķerties pie šīs lietas izskatīšanas un sākt salīdzināmo tiesību normu un valstu prakses izpēti apdrošināšanas līgumu jomā, lai apliecinātu, ka ir vajadzīgs, ieteicams un iespējams turpināt apdrošināšanas līgumu tiesību normu saskaņošanu Kopieniu līmenī.

8.10 To darot, jāņem vērā šajā nozarē jau veikto akadēmisko pētījumu rezultāti.

8.11 EESK iesaka Komisijai darbu pie šī jautājuma publiskot un nodot to sabiedrības apspriešanai ar īpaša zaļās grāmatas dokumenta palīdzību, kura pamatu veidotu piemērotākā Kopienas instrumenta iestrādes.

8.12 EESK apzinās, ka tikai ar skaidri izteiktu dalībvalstu politisku gribu sekmēt apdrošināšanas līgumu tiesību normu

saskaņošanas iniciatīvu iespējams īstenot šo nozīmīgo ieguldījumu finanšu pakalpojumu iekšējā tirgus izveidē.

8.13 EESK aicina Eiropas Parlamentu pievienoties šai iniciatīvai un piešķirt tai attiecīgu prioritāti savā politiskajā darba kārtībā, atkārtoti paužot atbalstu mērķim saskaņot apdrošināšanas līgumu tiesību normu vispārējās sadaļas obligātos noteikumus.

Briselē, 2004. gada 15. decembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
prezidente

Anne-Marie SIGMUND

Atzinums par tēmu **Tūrisms un sports: nākotnes izaicinājumi Eiropai (pašiniciatīvas atzinums)**

(2005/C 157/02)

2004. gada 29. janvārī Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar sava reglamenta 29. panta 2. punktu pieņēma lēmumu sastādīt pašiniciatīvas atzinumu par tūrisma un sportu: nākotnes izaicinājumi Eiropai (pašiniciatīvas atzinums).

Iekšējā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa, kura bija atbildīga par Komitejas darba sagatavošanu šajā jautājumā, pieņēma savu atzinumu 2004. gada 10. novembrī. Referents bija **Pesci kungs**.

Savā 413. plenārajā sesijā 2004. gada 15. un 16. decembrī (15. decembra sēdē) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja ar 144 balsīm par, 1 pret un 2 atturoties pieņēma sekojošo atzinumu:

Priekšvārds

Cilvēku, pilsētu un sabiedrību attīstību veicina savstarpēja apmaiņa un dalīšanās pozitīvajās vērtībās, kas balstītas uz cieņu pret citiem un rosina abpusēju sapratni, iecietību, viesmīlību un abpusēju vēlmi mainīties iegūtajā pieredzē un nākotnes plānos.

Arvien mobilākajā sabiedrībā, ko raksturo tālejošas sociālas, ģeopolitiskas un tehnoloģiskas pārmaiņas, kurās jāievēro materiālais progress, vismaz vērtību attīstībā, būtu svarīgi izmantot visas, gan lielas, gan mazas, iespējas, lai šīs vērtības stiprinātu un izplatītu.

Tūrisma un sporta sektors ir dabiski vērtību stiprināšanas un izplatīšanas līdzekļi. Tās ir sociāla un kultūras rakstura nodarbības ar tādām pašām tiesībām, kādas ir ekonomiskajai darbībai, un ir cieši saistītas savā starpā, ar virkni kopēju pamatvērtību — intelektuālā zinātkāre, atvērtība pārmaiņām, izglītošanās un vienādu noteikumu visiem princips.

Tūrisms un sports var sniegt savu ieguldījumu arī Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanā, kas tiecas līdz 2010. gadam padarīt Eiropu par konkurētspējīgāku uz zināšanām balstītu ekonomiku pasaulē. Patiesi, arvien pieaugošā šo sektoru ekonomiskā ietekme ir ES valstu ekonomikas dzinējspēks.

Konstitucionālā līguma projekta pieņemšana, kurā pirmo reizi tūrisms atzīts par ES jurisdikcijai pakļautu, šo ieguldījumu padarītu vēl nozīmīgāku. EESK to uzlūko kā sākotnējo pamata soli pretim Eiropas attīstības, atbalsta un saskaņotības politikai attiecībā uz tūrisma un apsveic panta par sportu iekļaušanu iepriekš minētajā konstitucionālajā tekstā.

1. Ievads

1.1 Tūrisms un sports ir divi sektori, kas, paredzams, nākotnē sniegs aizvien nozīmīgāku ieguldījumu Eiropas ekonomiskajā uzplaukumā un sociālajā labklājībā. To svarīgā loma ir vispārāzīta visā pasaulē.